

ETO: 811.511.141(497.113)

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

81*27

342.725

DOI: 10.19090/hk.2023.4.61-80

ZENTAI Péter

Szegedi Tudományegyetem
Gazdaságtudományi Kar
Szeged, Magyarország
peterzentai1@gmail.com

A LÁTHATÓ NYELV ZENTÁN

*Szociolingvisztikai és nyelvpolitikai megfigyelések egy vajdasági
kisváros nyelvi tájképéről*

Linguistic landscape in Senta

*Sociolinguistic and language policy observations on the linguistic landscape
of a small town in Vojvodina*

Vidljivi jezik u Senti

*Sociolingvistički i jezičko-politički pogled na jezički pejzaž jednog
vojvođanskog gradića*

A megismerés folyamatának egyik fontos eszköze a nyelv, közege pedig az a tér, melyben élünk. A hangzó beszéd mellett a térben elhelyezett feliratok, táblák – különösen többnyelvűségi helyzetben – sok információt adnak egy-egy közösség nyelvi viselkedéséről és attitűdjéről. A nyelvi tájkép kutatása az utóbbi két évtizedben a nyelvészet egyik legnépszerűbb területévé vált, hiszen közelebb vihet a vizsgált beszélőközösségnek a nyelvekhez való viszonyulásához, a nyelv és a valóság viszonyrendszerének feltérképezéséhez. Kutatásomban egy vajdasági kisváros, Zenta nyelvi tájképét mutatom be, hiszen Vajdaság etnikai és nyelvi sokszínűségéből adódóan igen hálás terepe lehet a nyelvi tájkép elemzésének. Felmérésem 2021 októberében készült, melynek során a településen mintegy ezer fényképet készítettem, majd kategorizáltam. Kutatásomban az országos szinten többségi szerb és a helyi szinten többségi magyar nyelv kapcsolatrendszerére fókuszálok, s e két nyelv funkcionális, illetve presztízsbeli viszonyára, valamint etnolingvisztikai vitalitására nézve kísérlek meg következtetéseket levonni.¹

Kulcsszavak: nyelvi tájkép, nyelvpolitika, kisebbség, nyelvi jogok, Zenta

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-22-6-139-SZTE kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Bevezető

Borbély Alexandra színművész 2018. november 30-án *Milyen lehet egyvalamilyennek lenni...* címmel tartott előadást a TEDx színpadán. A nemzetközileg is ismert és elismert színésznő felszólalásában gyermekkoráról beszélt, arról az időszakról, amikor konfliktusok hosszú sora kísérte identitásának, nyelvi attitűdjeinek alakulását, formálódását. A magyar és a szlovák nyelv együtt élése, egymásra rétegződése vagy éppen elkülönülése sokféle formát öltött szülőfalujában, Nagycétényben, a közeli városban, Nyitrán, a televízió keresztlől, Budapesten, s a magyarországi bevásárlásokkor, Győrben. Az egyik győri kirándulás különösen érdekes volt a kis Szandra számára, mert elámulva látta, hogy az utcákon „magyarul vannak kiírva a dolgok”: rácsodálkozott az „életterem” és „cukrászda” feliratokra. A felvidéki kislányt a szabadság érzése töltötte el, úgy érezte, hogy ha magyar táblák vannak az utcán, akkor bátran lehet beszélni magyarul.

A látható nyelv valóban ilyen nagy hatással van közérzetünkre? A kisebbségben élőknek vajon tényleg ennyire fontos az anyanyelvük vizuális megjelenése lakókörnyezetükben? Borbély Alexandra kétségtelenül nagy hatású előadása az egynyelvű beszélőket is elgondolkodtatja a látható nyelv jelentőségéről, fontosságáról.

A színművész tapasztalatai határon túli, sajátos léthelyzetének köszönhetően egészen eltérőek az anyaországi magyarokéhoz képest, többnyelvűséggel azonban ma már a látszólag egynyelvű közegekben is gyakran találkozhatunk. Termékek csomagolásain, filmekben, weboldalakon, marketinganyagokban, utcai táblákon számos több nyelvből összeálló szöveget olvashatunk, ugyanakkor Borbély Alexandra példáján keresztül azt is láthatjuk, hogy a szövegek egyik legfontosabb értéke nem csupán a tartalomban rejlik, pontosabban magát a tartalmat az azt átadó nyelv is befolyásolhatja, árnyalhatja. A használt nyelven keresztül ugyanis megjelenik a tábla írójának és olvasójának a tudása (Spolsky–Cooper 1991), hovatartozása, attitűdje (Landry–Bourhis 1997), sőt a művésznő élménybeszámolójából még az is kitűnik, hogy az utcai táblák akár a gyermekek első olvasóleckéiként is szolgálhatnak (Lengyel 2004).

A nyelvi tájkép fogalmának értelmezése

Minden közösség, település vagy nagyobb város egyedi nyelvi tájképpel rendelkezik, így bárhol indokolt lehet egy ilyen jellegű kutatás elkészítése, mégis egyértelműen kiemelkednek bizonyos régiók, ahol az elvégzett nyelvi-

tájkép-elemzések száma magasabb. A közös tulajdonság e területek között a beszélőközösség nyelvhasználatának komplexitása, mely több nyelvváltozattól, akár különböző nyelvből tevődik össze. A témával foglalkozó első kutatások egyike az *English on Keren Kayemet Street* című tanulmány (Rosenbaum et al. 1977), mely egy nyugat-jeruzsálemi utca tábláin követte nyomon az angol nyelv jelenlétét. A nyelvi tájkép ugyanakkor sosem statikus; folyamatosan formálódik a globalizáció, a népvándorlás, a gazdasági érdekek, az attitűdök változásával. A vizuális tér az alulról és felülről jövő erők együttműködésével, esetleg harcával alakul ki.

A nyelvi tájkép terminus definícióját a vonatkozó szakirodalom általában Landry és Bourhis 1997-ben publikált munkájából veszi át. A szerzőpáros a következőképpen határozza meg a nyelvi tájkép (Linguistic Landscape = LL) fogalmát: „Egy adott terület, régió vagy városi agglomeráció nyelvi tájképét a hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanevek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái adják” (Landry–Bourhis 1997, 25).²

A definíció tehát hat területet nevez meg, melyek egy település nyelvi tájképét alkotják; ezek az útjelző táblák, a reklámtáblák, az utcanevek, a helynevek, a kereskedelmi és a helyhatósági épületek feliratai. Landry és Bourhis szerint e vizuális nyelvi jelek egyrészt informatív, másrészt szimbolikus funkcióval rendelkeznek. Utóbbi kapcsán a szerzők megjegyzik, hogy a nyelvitájkép-elemzés fontos kritérium lehet azokban a szociolingvisztikai kutatásokban, melyek egy adott kisebbségi nyelv etnolingvisztikai vitalitását igyekeznek meghatározni. Landry és Bourhis tehát a szociolingvisztikához, azon belül a nyelvtervezéshez kapcsolja a nyelvi tájképet mint kutatási területet, s ennek illusztrálására a szerzők cikkükben több olyan korábbi tanulmányt idéznek, melyek a nyelvpolitika körébe sorolhatók. A hivatkozott írások között van többek között például Belgium és Québec térségének elemzése abból a szempontból, hogy a nyelvtervezési tevékenység során a látható nyelvi jelek kihelyezését hogyan lehet szabályozni (Verdoodt 1973).

A kiindulópontul szolgáló meghatározás azonban kiegészítésre szorul, erre hívja fel több tanulmányban a figyelmet Gorter (2019); szerinte nyelvi tájképen nem csupán a vizuális realitás, a kihelyezett táblák és azok szemiotikai tulajdonságai értendők, mivel az újabb kutatások már más területekre is kiter-

² “The language of public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration.”

jednek. Az a kritérium, mely a közterületi elhelyezésű táblákat jelöli meg a vizsgálat tárgyaként, elavulni látszik, hiszen egyre több nyelvítájkép-elemzés születik például az iskolai vagy éppen a kiberterekről. Így a definíciót érdemes lehet kiegészíteni a nyelvi tájkép ernyője alá vonható minden olyan jelenséggel, amely a nyelvhasználatot befolyásolja: attitűdök, identitások, ideológiák, de a dialektusok, a vizuálisan megjelenő nyelvek kapcsolata is mind a nyelvi tájkép részét alkotják, és az ezek felkutatására szolgáló interjúk is a fogalomhoz sorolhatóak (Gorter 2012).

Nemzetközi kutatások

A nyelvi tájkép felrajzolására irányuló kutatások kezdetben jobbra olyan területeken zajlottak, ahol kétnyelvűség; általában egy többségi és egy kisebbségi nyelv jelenléte, együttélése volt a jellemző, s ezek a vizsgálódások azt elemezték, hogy egy-egy történetileg, társadalmilag és földrajzilag meghatározott térség nyelvpolitikája és nyelvhasználati gyakorlata, ezen belül vizuális nyelvhasználatuk között milyen összefüggések, konvergenciák vagy divergenciák lelhetők fel. 2006-ban az *International Journal of Multilingualism* egész számot szentelt a témának; Izrael, Thaiföld, Japán példáján, illetve Spanyolország és Hollandia összehasonlításán keresztül mutatta be bizonyos nyelvcsoportok helyzetét a nyelvi tájkép tükrében. A folyóiratban publikált esettanulmányok szerzői kvantitatív módszerrel dolgoztak, fényképek segítségével hozzávetőlegesen ezres nagyságrendben dokumentálták a vizsgált területek közterein látható verbális jeleket.

Az őshonos kisebbségek és a többség együttélésének vizuális lenyomatát elemző írások mellett hamar megjelentek a globális városokat (Sassen 2005), valamint a nehezen integrálódó gazdasági menekültek nyelvi sokféleségét felvonultató területeket (Vertovec 2007) bemutató tanulmányok is. A migrációs nyomás napjainkban Európa számos országában jelen van, ezek közül az egyik legösszetettebb Olaszország helyzete, ahol a soknyelvű bevándorló réteg jobbra olyan délolasz városokban él, ahol az olasz köznyelv mellett fontos a regionális nyelvváltozat és a dialektusok jelenléte is. Ilyen város például a szicíliai Palermo, melynek nyelvi tájképével kapcsolatban Mari D'Agostino megjegyzi, hogy a városba érkező bevándorlók helyzetét nehezíti, hogy többségük írástudatlan, azaz amellett, hogy a befogadó nyelvi közeg már önmagában is többnyelvű, tehát a nyelvi integráció egy sajátos repertoárral rendelkező komplex beszélőközösségen belül zajlik, a régió ellátórendszereinek azzal a kihívással is szembe kell nézniük, hogy az érkezőket mindenekelőtt írni-olvas-

ni kell megtanítani (D'Agostino 1996). Ez a jellemző pedig a nyelvi tájképet is alakítja, hiszen a tájékoztató táblákon nem elegendő csupán verbális jeleket alkalmazni. Az olasz szakirodalomból hazánkban sokat idézett Monica Barni – Carla Bagna szerzőpáros is a bevándorlók nyelvi integrációjának kutatása révén jut el a nyelvitájkép-elemzéshez (Barni–Bagna 2010), melynek kapcsán a kutatók megállapítják, hogy egy etnikai közösség számaránya és etnolingvisztikai vitalitása között nem szükségszerűen mutatkozik közvetlen kapcsolat. E kutatási eredménynek a továbbgondolása Bagna és Bellinzona egy friss, 2021-es tanulmányában olvasható, melyben a dialektusok vitalitása és ezeknek a nyelvi tájképben, különösen pedig az iskolai tájképben való megjelenésének/megjelentetésének elemzése során a szerzők ismét arra a következtetésre jutnak, hogy a nyelvi/etnikai vitalitás és ennek vizuális reprezentációja nem mutat egyenes arányosságot (Bagna–Bellinzona 2021).

Nyelvitájkép-kutatások magyar nyelvterületen

A nyelvi tájképpel kapcsolatos vizsgálatok Magyarországon és a különböző határon túli területeken egyaránt nagy népszerűségnek örvendenek. A kezdetben egymástól elszigetelt kutatásokat Bartha Csilla elnöketével az MTA Nyelvtudományi Intézetének Többnyelvűségi Kutatóközpontja egy konferencia keretében igyekezett összefogni, illetve az addig elért eredményeket összegezni. A műhelykonferenciára *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata: Kárpát-medencei kisebbségi körkép* címmel 2013 májusában került sor. A tanácskozás előadói főként a kisebbségi helyzetben élő magyar közösségek vizuális nyelvhasználatát elemezték, a konferencián felszólalt többek között Petteri Laihonen, Cserniczkó István, Borbély Anna, Szabó Mihály Gizella, Szoták Szilvia, Sándor Klára és még sokan mások.³

A 2013. évi esemény folytatásának tekinthető a 2017-ben Csíkszeredában *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség* címmel tartott konferencia, mely már kibővített tematikával dolgozta fel a problémakört. Az utcák feliratainak elemzésén kívül a kutatásokban itt már megjelennek az oktatási intézmények belső tereinek elemzései, sőt a virtuális térben zajló kommunikáció is az elemzendő nyelvi létformák sorába lép (Tódor–Tankó–Dégi 2018).

A magyarországi nemzetiségek nyelvi tájképéről az idézett konferenciákkal párhuzamosan jóval kevesebb tanulmány született, ezt a hiányt azonban

³ A konferencia eredményeinek összefoglalóját lásd Bartha, Cs. – Laihonen, P. – Laihonen, P. – Szabó, TP (2013). Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben. *Pro Minoritate* 22 (3): 13–28.

egy 2020-ban pdf formátumban megjelent tanulmánykötet igyekezett pótolni (Borbély 2020). A kötet bevezető tanulmánya Borbély Anna munkája, aki egy összegző cikkben mutatta be a magyarországi nemzetiségekkel kapcsolatos nyelvészeti kutatások előzményeit és eredményeit. A kiadvány *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata – Magyarországi nemzetiségi körkép* című 2019. évi konferencián elhangzott előadások írott változatát gyűjti egy kötetbe, a cikkeket bőséges képanyag illusztrálja.

A nyelvitájkép-kutatások napjainkban többféle irányban folytatódnak, a tudományterület eredményeit sokféle kontextusban használják. Ezek közül most csupán az oktatást emelem ki; mind az anyanyelv-pedagógiában, mind az idegennyelv-oktatásban találhatunk olyan anyagokat, melyek a nyelvi tájkép mint tudomány eredményeit használják fel (Gorter et al. 2021).

A nyelvi tájkép módszertani kérdéseiről

A nyelvitájkép-elemzés módszertanának (Gorter 2017) ismertetése előtt érdemes a kutatatandó település kiválasztását megindokolni. Habár a nagyvárosok utcáin látott feliratok nyelvhasználatát manapság főként a McDonald's-i-záció (Heller 2003) befolyásolja, bizonyos településeken ennél talán még különlegesebb jelenség figyelhető meg: ilyen az anyaország határain kívül eső kisebbségi nemzetiségek közösségeiben fellelhető többnyelvűség. Az országos többséggel szemben álló kisebbség ráadásul helyenként olyan településeken él, ahol az adott közösség nem kisebbségben, hanem éppenséggel többségben van, s ez a demográfiai összetétel a nyelvi tájkép szempontjából is komplex módon és helyenként ellentmondásosan mutatkozik meg.

Zenta esetében elmondható, hogy a szerb közösséggel szemben, mely országon belül a többséget alkotja, itt egy jelentős többségben élő magyar etnikumú csoportot találunk.⁴ Ezen a különleges demográfiai összetételű településen várhatjuk azt, hogy az etnolingvisztikai jelenségek egyedi alakot öltenek, s ezek a sajátosságok a nyelvi tájképen is megjelennek.

A nyelvi tájkép elemzésének munkafolyamatát két fő elemre bonthatjuk: kvantitatív adatgyűjtésre és elemzésre, valamint kvalitatív vizsgálatra. E két megközelítés ötvözésével mérhetjük fel a különböző nyelvek előfordulása mellett a közösség és a látható nyelvek kapcsolatát is, hiszen számszerű összehasonlításokon kívül szükségünk van a nyelvhasználatnak a közgazdaságtan, a szociológia és természetesen a nyelvészet felőli magyarázatára is.

⁴ 2002-es népszámlálás. Lásd: *Stanovništvo, nacionalna ili etnička pripadnost, podaci po naseljima 1. kötet*. 2003. Belgrád: Republički zavod za statistiku.

A kvantitatív munka a vizuális realitás számbavételével kezdődik, melynek első lépése az adatgyűjtés. Ahogyan azt a szakirodalom (Blommaert 2012) is gyakran kiemeli, a mai nyelvész eszköztára sokkal fejlettebb a korábbiaknál, a nagy tárhelyű digitális kamerák (mobiltelefonok) elterjedése sokkal elérhetőbbé tették e kutatási formát. Ennek köszönhetően az elmúlt időből származó nyelvítájkép-kutatások közös kezdőpontja a táblák fényképezése.

Fontos megjegyzés, hogy nagyobb városok dokumentálásakor a bejárt és fényképezett útvonal, terület kiválasztása is döntő jelentőségű, hiszen a különböző kisebbségi nemzetiségek élhetnek elkülönülő városnegyedekben vagy a többségi társadalommal homogén területeken; nyelvüket felvállalhatják ettől függően többé vagy kevésbé; mindezek befolyásolják az üzletek tábláinak nyelvhasználatát, a többnyelvű feliratok gyakoriságát stb. A mintavételezés helyszínének kiválasztása gyakran főbb közlekedési útvonalak mentén történik: Tulp igen korai munkájában a brüsszeli villamosútvonalakat követve dolgozott (Tulp 1978), Hult San Antonio-i kutatásában pedig a várost behálózó autópályákat dokumentálta (Hult 2014). Alternatív támpontot a nagyobb gyalogosforgalommal rendelkező bevásárlónegyedek, főutcák jelentenek: a korábbiakban idézett Rosenbaum-tanulmány a *Keren Kayemet* utcát vizsgálja; Cenoz és Gorter két, főleg kereskedelmi tevékenységnek helyet adó körutat elemez (Cenoz 2006); de bevásárlóközpont is lehet korpuszgyűjtés helyszíne (Trumper-Hecht 2009). Egyértelmű, hogy egy várost több különböző értelmezési sík alapján is vizsgálhatunk, s természetesen tekintetbe kell vennünk e kutatási diszciplína tudományközi jellegét is.

Az általam vizsgált Zenta városa közepes méretű településnek tekinthető, így itt elegendő volt a táblasűrűség szerint haladnom. Ennek megfelelően a belváros főbb csomópontjait dokumentáltam, hiszen főként itt zajlik kereskedelmi tevékenység, a bevásárlóközpontok, boltok, a piac is itt találhatóak. Útba ejtettem több önkormányzati, kormányzati, polgári épületet, például iskolát is. A város külterületeit a táblák sporadikus és ritka előfordulása miatt a vizsgálat szempontjából mellőzhetőnek tartottam, véleményem szerint a kutatás reprezentativitása emiatt nem sérült. A fényképek 2021 októberében készültek.

Egy további kérdés a „unit of analysis”, azaz a kutatási egység, jelen esetben az „egy felirat”-ként értelmezett tartomány megállapítása. Ennek két fő alternatívája jelenik meg a szakirodalomban, ez lehet egy bármilyen szöveg, mely egy térben meghatározható keretben helyezkedik el (Backhaus 2007), vagy egy üzlet vagy intézmény utcafrontjának teljessége (Cenoz–Gorter 2006). Habár kijelenthető, hogy az előbbi definíció számít sztenderdnek, de ez sem mentes korlátoktól, hibalehetőségektől. Egyrészt előfordulhatnak különböző táblákból képzett, összetartozó feliratok, melyek besorolása így sokszor kétségesé válik,

de a fő problémát az olyan ismétlődő (főként kereskedelmi kihelyezésű) feliratok jelentik, mint például egy cégér. Így akár egyetlen üzlet is nagyban torzíthatja a nyelvi tájképről készült statisztikát. A második definíció leegyszerűsíti az ilyen dilemmákat, de végeredményként még további szempontok bevonása mellett is egy kevésbé árnyalt képet eredményez.

A kérdések sorát folytatva érdemes megemlíteni a Gorter által 2006-ban felvetett problémát (Gorter 2006), mely a mozgó feliratokkal kapcsolatban merül fel. Habár a szerző ezt főként a tömegközlekedési eszközökön szereplő feliratok esetére vonatkoztatta, rögtön kiegészíthetjük felvetését a még kisebb mozgó feliratok, mint például a ruhadarabok, a szórólapok, sőt a digitális feliratok csoportjával is. Mivel ilyen jellegű feliratok a zentai városkép esetében nem merültek fel tömegesen, kutatásomban erre a kérdéskörre nem térek ki.

A város bejárása, rövid megismerése után elemzésemben a (többnyire) táblánkénti besorolás mellett döntöttem, de a totálok készítése így is praktikus döntésnek bizonyult a részletfotók helyett. A bevett besoroláson e tanulmány egyetlen pragmatikus korrekciót végez: a Covid-járvány többek között a nyelvi tájképet is sokként érte; az eredmények normalizálása érdekében az ezzel kapcsolatos szabályzásokat, figyelemfelhívásokat összesítve értelmeztem.

A kvantitatív elemzés alapját jelentő számszerű összehasonlítások előfeltétele a kutató által kiválasztott szempontok szerinti kategorizálás. A kihelyezett táblák minősítése mindenképpen figyelembe veszi azok alulról vagy felülről (top-down, bottom-up/grassroots – Blommaert 2008) szerveződő jellegét, valamint a felirat ehhez tartozó kategóriáját (pl. Ben-Rafael és szerzőtársai besorolása szerint (Ben-Rafael et al. 2006) közintézmények, tájékoztató táblák, hirdetések, utcatáblák az előbbi, bolti táblák, magáncégek feliratai, magánfeliratok az utóbbi esetben). Városrészekben elkülönülő kisebbségi csoportok esetén fontos szempont a táblák földrajzi helyzete, a városrész jellege és az ott élők kulturális hovatartozása, társadalmi osztálya.

A táblák szemiotikailag is több aspektusban vizsgálhatóak, pl. a megjelenő nyelvek száma, sorrendje; a betűk színe, mérete; a táblán belüli helye; a nyelvek ezekből adódó, egymáshoz viszonyított fontossága (Gorter 2006).

Egy további elemzési lehetőség a nyelvek közötti fordítás típusa. Ebből a szempontból Reh négy jelenséget különít el (Reh 2004): a *duplikáció* során a feliraton megjelenő két nyelv tartalmában megegyező; *töredékes*, amennyiben az információ teljessége csak az egyik nyelven szerepel; *átfedés* esetén a két nyelv tartalmaz közös és eltérő elemeket is; *kiegészítő* típusú, ha nincs azonos információ két nyelven és mindkét nyelv ismerete szükséges a dekódoláshoz.

Habár a jelen kutatás csupán két dimenzió mentén rendszerezi a képeket (nyelv és kategória), a már felsorolt, további szempontokat is számba veszi

és ki is egészíti azokat. A nyelvek szerinti besorolás a következő alkategóriák szerint történt: magyar, szerb, kétnyelvű magyar–szerb, angol, egyéb (gondolva az egyéb nyelvkombinációkra, mint magyar, szerb, angol).

Az elemzésben felállított kategóriák megállapításakor Petteri Laihonen *Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban* című tanulmányát (Laihonen 2012) vettem alapul, így adódtak a *nemzetközi, állami, önkormányzati, kereskedelmi, egyházi, civil szervezetek, magánszemélyek* kategóriák. E rendszerezést a Zentán megfigyelhető jelentős mennyiségű *politikai* tartalmú tábla miatt kiegészítettem ennek külön kategóriájával, így elkerülhetővé vált a rendszerezés torzulása.

Elsőként fájlnev szerint táblázatba soroltam a táblákat e két tengely mentén, majd az SPSS által értelmezhető formátumba transzformáltam a kapott adatokat (a folyamat végére egyértelművé vált, hogy az előbbi lépés redundáns volt). A kapott adathalmazon keresztábrák elemzést, khi-négyzet-próbát, korrelációelemzést végeztem, ezek funkciója a következő: a keresztábrák elemzés összegzi az előfordulási arányokat kategóriák és nyelvek szerint, majd ezek minden metszetére (pl. magyar nyelvű kereskedelmi tábla) várható értéket produkál. Ez majdnem minden korpusznál fontos és hasznos kvantitatív elemzés, hiszen ritkán fordul elő olyan mintavételezés, ahol legalább egy szempont szerint egyenlő az eloszlás. Az utcán elhelyezett táblák kategóriánkénti eloszlása kifejezetten változó, így érdemesnek tartom bevonni ezt az elemzési módot is a LL kutatások során.

A khi-négyzet-próba és az arra épülő Cramer-féle V együttható elemzésével egy adathalmaz szignifikanciáját, korrelációját elemezhetjük: az előbbi teszt lényege, hogy egy adathalmaz két részhalmaz (kategóriája) között van-e kapcsolat, azaz hogy a részhalmazokban megjelenő esetszámok eltérnek-e a véletlentől, ennek legelterjedtebben használt verziója a Pearson-féle, e kutatás is ezt a próbát alkalmazza; Cramer együtthatója pedig két kategorikus érték korrelációját méri egy adathalmazban. Ezek gyakorlati működését az eredmények ismertetésénél fejtem ki.

A kvantitatív elemzési módszerek mellett számba kell vennünk a kvalitatív megközelítésben rejlő lehetőségeket is. Benő Attila kolozsvári kutatásában (Benő 2018) főként a nyelvhasználat kvalitatív háttérét tárja fel. Megállapítja, hogy a nyelvi tájképet erősen meghatározó tényezők a következők: „nyelvpolitika, nyelvi ideológiák, nyelvek etnolingvisztikai vitalitása, identitásképzés és -erősítés, többnyelvűségi helyzetben a nyelvek viszonya, diglosszia jellegű funkcionális eltérések, a nyelvek jogi státusza, nyelvi tervezés, nyelvek presztízse, politikai és szimbolikus hatalmi viszonyok” (Benő 2018, 43). Benő tanul-

mányában kitér az *egy állam – egy nemzet – egy nyelv* ideológiájának domináns megjelenésére is, amely Romániában a magyart és a további nemzetiségi nyelveket nemkívánatosnak tekinti.

Egy példát említve: Kolozsvár esetében a *nyelvpolitika* nemcsak állami, de helyi szinten is korlátozza a magyar nyelv „publikus” megjelenését, ezt jól példázza a Most-Acum mozgalom által kihelyezett, *Primăria Municipiului Cluj-Napoca – Kolozsvár Polgármesteri Hivatala* kétnyelvűsített banner esete, melynek alsóbb, magyar nyelvű részletét a kihelyezést követő néhány óra elteltével a polgármesteri hivatal alkalmazottai egyszerűen levágták (Benő 2018).

Egy adott terület nyelvpolitikáját meghatározó és ahhoz társítható gondolatrendszerek, a *nyelvi ideológiák és attitűdök* tudatos vagy tudattalan módon befolyásolják és magyarázzák a társadalom, etnikum viszonyulását egy adott nyelvhez, annak használóihoz. Lanstyák a *konzervativizmust, a nacionalizmust, a purizmust, a vernakularizmust, az internacionalizmust, a standardizmust, a homogenizmust és a pluralizmust* emeli ki tanulmányában (Lanstyák 2009) mint magyar nyelvközösségekhez köthető ideológiákat. Ahogy Benő is leírja, ezek egymástól nem mindig elválasztható fogalmak, egy adott nyelvközösség szociolingvisztikai, történelmi helyzetétől függően, változatos kombinációkban jelenhetnek meg. Románia példáját folytatva, a *lingvicizmus* (és az ahhoz tartozó *monolingvizmus*), azaz a nyelv alapú hátrányos megkülönböztetés jelenléte erősen érzékelhető a mindennapokban a kisebbségi nyelv értékvesztettségén, annak nem létező intézményi támogatottságán keresztül (Benő 2018).

Kutatásomban végül kitérek az *etnolingvisztikai vitalitás* kérdésére is, melynek komponenseit Ehala tanulmányából (Ehala 2010) veszem: ezek a *generációk közötti továbbadás, demográfia, intézményes támogatottság, társadalmi kohézió, érzelmi kötődés*.

Összegzésként elmondható, hogy kutatásom főként kvantitatív elemzésre épül, az általam vizsgált kvalitatív szempontokat az említett tanulmányokból emeltem ki.

Zenta nyelvi tájképe – kutatási kérdés

Etnika	Népesség	%
Magyar	18,441	79.09%
Szerb	2,533	10.86%
Roma	595	2.55%

1. ábra. Zenta etnikai összetétele

A szakirodalmi kitekintés és a nyelvitájkép-elemzés módszerének vázlatos ismertetése után számba vehetjük az általam végzett zentai terepmunka kérdéseit és az ezekre adható válaszokat. Ahogy arra már a bevezetőben utaltam, Zenta helyzete különleges: Vajdaság etnikailag és nyelvileg rendkívül sokszínű, heterogén terület, Zentán például magyar többség áll szemben⁵ a szerb közösséggel, azaz a nyelvi kisebbségi csoport lokálisan többségi helyzetben él. Így fogalmazódott meg bennem a kérdés: vajon ez az ellentmondás miként tükröződik a nyelvi tájképben? A demográfiai viszonyok vagy inkább a nyelvek közötti státuszkülönbség lesz a meghatározóbb?

Hipotézisem szerint a táblák nyelvezetére a kétnyelvűség lesz jellemző, és egy további megfigyelhető jelenség lesz a szerb előfordulásának egyenes arányossága a tábla hivatalos jellegével, így várhatóan a nem hivatalos szinteken a magyar, míg a hivatalos szférában a szerb lesz a domináns.

Az elemzésben használt módszeremet röviden összefoglalva: 2021 októberében mintegy ezer fényképet készítettem Zenta belvárosában. A szelektálás után $n = 835$ táblát kategorizáltam, nyelvek és a laihoneni (nemzetközi, állami, önkormányzati, kereskedelmi, egyházi, civil szervezetek, magánszemélyek) + politika kategóriák szerint, majd SPSS segítségével khi-négyzet-próbát, korrelációelemzést és keresztábrás elemzést végeztem, végül kvantitatív vizsgálatomat megpróbáltam minél több kvalitatív megfigyeléssel kiegészíteni.

Az eredmények ismertetése

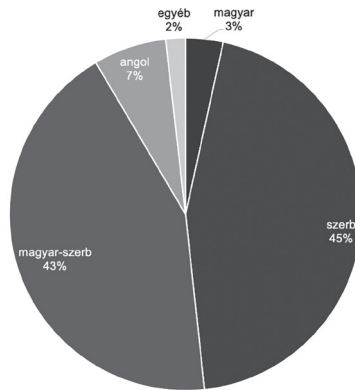
	magyar	szerb	magyar-szerb	angol	egyéb	összesen
nemzetközi	1	0	0	1	0	1
állami	0	1	0	0	4	5
kereskedelmi	19	248	239	37	10	553
önkormányzati	1	14	47	0	5	67
egyházi	9	4	1	0	0	14
civil szervezetek	23	8	44	0	2	77
politikai	1	4	1	0	0	6
magánemberek	32	45	24	8	3	112
összesen	85	324	356	46	24	835

2. ábra. Statisztikai összegzés

⁵ *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji.* stat.gov.rs. Republički zavod za statistiku. (2023. jan. 10.)

Eredményeim ismertetését a statisztikai értékekkel kezdem: a Pearson-féle khi-négyzet-próba három ezredes szignifikanciát, a Cramer-féle V számítás 0.316-es értéket produkált. Előbbi szerint kutatásom adatgyűjtése szignifikáns, utóbbi a szakirodalom szerint mérsékelt korrelációt jelez.⁶ Ezek alapján elmondható, hogy a megállapított kategóriák jellemző és eltérő nyelvhasználattal rendelkeznek, amit én is rögzítettem.

Kereskedelmi kategória

1. diagram. A kereskedelmi kategória esetszámai

Esetszám szerint haladva az első kategóriába az 553 feliratot jegyző kereskedelmi szféra került. A mellékelt ábra jobb oldalán jól megfigyelhető az egynyelvű táblákon megjelenő szerb dominancia: ebben a csoportban 19 magyar és 248 szerb egynyelvű feliratot rögzítettem. 239 esetben találtam magyar–szerb kétnyelvűséget, így még az előbbi kontraszt ellenére is kijelenthető, hogy a magyar nyelv támogatott. Vajdaságban is – a szféra jellegének, a gazdasági érdekeknek megfelelően – szerepel az angol mint *lingua franca*: 37 ilyen nyelvű jelzést dokumentáltam.

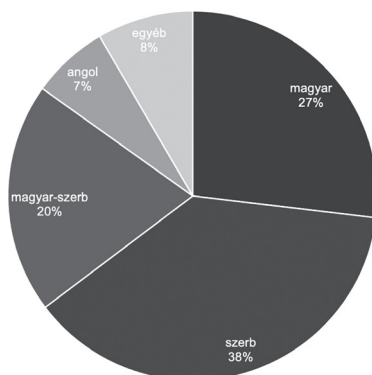
Néhány megfigyelést érdemes tenni a jelentős szerb dominanciával kapcsolatban. Reh korábban említett tanulmánya alapján *duplikáció, töredékes, átfedés, kiegészítő* kategóriákra osztható a nyelvek közötti tartalomreláció. A kereskedelmi szféra statisztikája első ránézésre megtévesztő lehet, hiszen azt gondolhatjuk, az információ 45%-a csak a szerb nyelvet ismerők számára érhető el, de ez nem teljesen pontos következtetés. A hétköznapi emberek számára releváns információk

⁶ Cramér's V <https://www.ibm.com/docs/en/cognos-analytics/11.1.0?topic=terms-cramers-v> (2023. jan. 9.)

nagy többségben mind a két kódban szerepelnek a kirakatokban, hirdetésekben. A jogszabály szerint megszabott, kötelezően kihelyezendő hivatalos dokumentumok (pl. működési engedély) szerb nyelven fogadhatóak el, így ezek kizárólag így szerepelnek, ez jelentősen billenti az eloszlást, de a nemzetiségi nyelv támogatottságát nem csökkenti. Ilyen jelenségek megfigyelésére tökéletesen alkalmas a két kategorizálás (táblánkénti v. üzletenkénti) összehasonlítása.

A profitorientált szervezetek nyelvhasználata mögött álló *nyelv* és az *érzelme* *kommodifikációja* során a turisztikai és a gazdasági szektor az anyanyelv(ek)et felhasználva és kihasználva csalogatja a vevőket magához. Természetesen Zenta szolgáltatói szektorának célcsoportja nem korlátozódik az itteni lakosságra, így célszerű nemcsak a szerb és a magyar, de az angol használata is.

Magánemberek feliratai

2. diagram. A magánfeliratok esetszámai

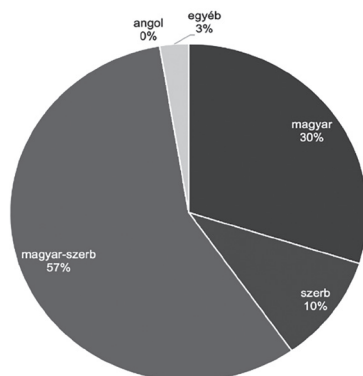
Az ábrán jól kivehető, hogy a magánemberek feliratai esetében a gazdasági érdekeket felváltó nemzetiségi hovatartozás jelentősen más nyelvhasználatot eredményez. Az általam besorolt 112 táblából csupán 24 esetben jelent meg a kétnyelvűség, 65%-ban szerb vagy magyar egynyelvű feliratot rögzítettem. A nyelvi nacionalizmus fogalma pontosan leírja az ezt a jelenséget magyarázó gondolatrendszert: „a nemzet néhány fontos attribútumának, mindenekelőtt a nyelvnek kultikus jellegű tiszteletben részesítése” (Lanstyák 2009, 30). Ahogy Lanstyák is említi, ez a magatartás a többségi és kisebbségi nyelvhasználókra is jellemző, az előbbieket a nemzetiségi nyelvek visszaszorítására törekednek, a kisebbségiek pedig nyelvi jogaik, identitásuk fenntartásáért harcolnak. Zenta esetében azonban kevésbé jellemző ennek extrém megjelenése, amit viszont például a korábban említett Kolozsváron sajnos láthattunk. Zentán a kétnyelvű táblák, feliratok érintetlenül állnak.

Meglepő eredmény, hogy a táblák majdnem 40%-a egynyelvű szerb, így abszolút felsőbbrendűséget élvez az állami nyelv a magyarral szemben annak ellenére is, hogy a magyar rendelkezik regionálisan hivatalos státusszal, a demográfiai adatok pedig, ahogyan azt korábban már idéztük, 80%-os magyar többséget mutatnak.

E kategória táblái között több kereskedelmi jellegű is szerepel, mégis az egyértelmű privát jegyeik miatt ebben a csoportban kaptak helyet. A különböző apróhirdetés-szerű feliratok többnyire két nyelven szerepelnek, de a konzervatívabb hirdető némi profitról való lemondás mellett csak anyanyelvüket használták. Emellett egy érdekes jelenséget is megfigyeltem, mely a kereskedelmi szférában kevésbé volt jellemző: néhány reklám az adott szolgáltatást két különböző egynyelvű plakáttal hirdetett, így továbbra is targetált a teljes lakosságra, de nem távolította el a többnyelvűségtől idegenkedőket.

Zenta piacán ottjártamkor még fél 11-kor is nagy volt a jövés-menés, itt ismerhettem meg közvetlenebb módon a szóbeli nyelvhasználatot, és bebizonyosodott, hogy sok magyar szó hangzik el a településen. Ijesztő riporttergépemre hamar figyelmesek lettek az eladók, de kedves érdeklődés fogadott, sőt, kutatásom ismertetése után nagy lelkesedéssel beszéltek az itteni magyarság helyzetéről, a békés együttélésről, még interjúalanyt is ajánlottak kutatásomhoz. Érezhető a nacionalista ideológia a válaszban, melyet az etnikai és nyelvi eloszlással kapcsolatos kérdésekre kaptam egy lakostól: természetesen a városban majdnem mindenki magyarul beszél, hiszen magyarok lagnak itt. Egy biztos, a nyelv etnolingvisztikai vitalitása adott, hiszen a magyar a zentaiak kommunikációjának szerves része szóban és írásban is.

Civil szervezetek szférája

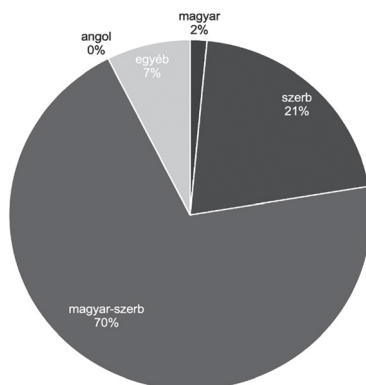

3. diagram. A civil szervezetek szférájának esetszámai

A civil szervezetek feliratainál jobban kirajzolódik a város demográfiai eloszlása, mint az előzőekben, itt 23 magyar és 8 szerb egynyelvű feliratot rögzítettem. Mivel ebben a kategóriában az előzőektől eltérően egyáltalán nem jelennek meg kereskedelmi célú táblák, hirdetések, a magyar dominanciája mögött az anyagi motiváció hiánya állhat; így valóban az anyanyelv használata válik elsődlegessé. Az összképet továbbra is a kétnyelvűség határozza meg, de látható, hogy a hivatalos jelleg és az anyagi motiváció megszűnésével előtérbe kerül a magyar nyelv.

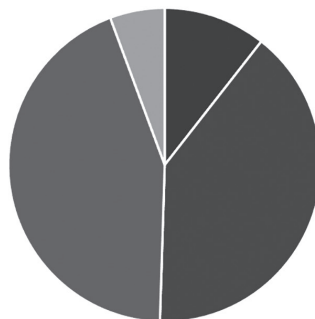
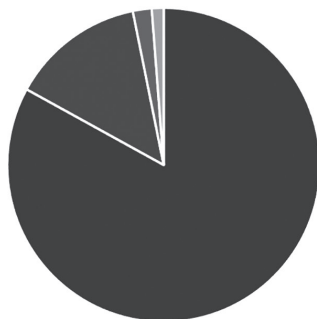
Önkormányzati táblák

Ezen a ponton érdemes ismét kitérőt tennünk és újból hangsúlyoznunk e kutatási forma egyik legfontosabb jellemzőjét, a nyelvitájkép-elemzés sokoldalú megközelíthetőségét és részleges szubjektivitását. Zenta városában a KRESZ és más táblák is rendhagyóak. Az államilag kibocsátott, szerb nyelvű (többek között közlekedési) tájékoztató táblák helyett a településen tervezett, kétnyelvű táblák kerültek kihelyezésre, melyek nyelvezetét kisebbségvédelmi törvényrendszer szabályozza. Törvényrendszer, mert hierarchikus rendszerbe sorolhatóak a következő intézkedések: állami szinten a *Nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény hatályos*, amit Vajdaság Autonóm Tartomány *Alapszabálya* követ. A gyakorlati szabályozásokat főként Vajdaság AT Képviselőházának a *Nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának Vajdaság Autonóm Tartomány területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről* szóló határozatában találjuk meg (Lulić 2013). A város külön kisebbségvédelmi szabályozásokkal rendelkezik, *Alapszabály* és a *Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól* szabályozzák a nyelvhasználatot és a jogokat. Ezek összességének számunkra releváns része főként a táblákon megjelenítendő nyelvek és azok sorrendje, ami megmagyarázza az egységes szerb, majd magyar sorrendet. Mivel az önkormányzat feladata és felelőssége a közterületeken kihelyezett hivatalos táblák biztosítása, így ezeket mind ehhez a kategóriához soroltam. A statisztikán látható, hogy a szabályozások hatékonyan működnek, a kétnyelvűség adott, a 67 önkormányzati táblából 48 feliraton szerepel magyar nyelv.

4. diagram. Az önkormányzati kategória esetszámai

A város főterén kiállított középiskolai tablókat a személyiségi jogok tiszteletben tartása mellett nem dokumentáltam, de érdekesnek tartom leírni ezek kettősségét is: a városban láthatóan többnemzetiségű osztályok (is) tanulnak, ez a tablón a kettéosztott elrendezésben tükröződik, a cirill írásmódú nevek és a latin betűs, főleg magyar eredetűek csoportosítva jelennek meg.

■ magyar ■ szerb ■ jugoszláv ■ cigány

■ magyar ■ szerb ■ magyar-szerb ■ angol

5–6. diagram: az etnikai eloszlás és a nyelvhasználat eltérése

Konklúzió

A fontosabb kategóriák számbavétele során egyértelművé vált, hogy Zenta város nyelvi tájképére a kétnyelvűség jellemző; a demográfiai viszonyok helyett a nyelvhasználat azonban a nyelvek közötti státuszkülönbségeket képezi le, és a gazdasági érdekeket tartja szem előtt. A jelenség főként a kereskedelmi jellegű és a magánszemélyek által kihelyezett táblákon, plakátokon, hirdetésekön volt

pregnans, hiszen ezek profitorientált jellegükből adódóan nem mellőzhetik a szerb nyelv használatát. Ugyanakkor az a hipotézis, mely szerint a hivatalos jelleggel fordítottan arányos a magyar nyelv megjelenése, beigazolódni látszik, a civil szervezetek feliratainak nyelvhasználatát nem befolyásolja a bevétel-szerzés, így ezek esetében a magyar kerül domináns helyzetbe.

Az ideológiai szerep a nyelvi tájképben egyértelműen megállapítható; a hatalmi viszonyok megszilárdításához szükséges mind a homogenizáció, mind pedig a magyar nyelv visszaszorítása és a szerb nyelv megerősítése.

A magyar nyelv egyértelműen alulról szerveződő, spontán előfordulású jelenléttel rendelkezik, a magyar presztízse, jogi státusza alacsonyabb a szerbnél (erről tanúskodik a táblákon megjelenő sorrend, intézményes támogatottság); de a piacon tapasztaltak és az utcán látottak mind megerősítették azt a tényt, hogy a nyelv vitalitása adott és szilárd, hiszen nemcsak a szóbeli kommunikáció eszköze a magyar, de írásos formában is a teljes várost behálózza.

Irodalom

- Backhaus, Peter. 2007. *Linguistic Landscapes: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. 66. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bagna, Carla – Bellinzona, Martina. 2021. Linguistic landscape e dialetti italo-romanzi: usi ruoli e atteggiamenti. In *La presenza dei dialetti italo-romanzi nel paesaggio linguistico Ricerche e riflessioni*, szerk. Bernini, G. – Guerini, F. – Iannàccaro, G. Bergamo: University Press.
- Barni, Monica – Bagna, Carla. 2010. Linguistic Landscape and Language Vitality. In *Linguistic landscape in the city*, szerk. Shohamy, E. – Ben-Rafael – M. Barni. 3–18. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bartha Csilla – Laihonen, Petteri – Szabó Tamás Péter. 2013. Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben. *Pro Minoritate* 22 (3): 13–28.
- Ben-Rafael, Eliezer – Shohamy, Elena – Amara, Muhammad – Trumper-Hecht, Nira. 2006. Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. *International Journal of Multilingualism* 3 (1): 14.
- Benő A. 2018. Névtáblák, ideológiák, szimbolikus jelentések. In *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség: Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet*, szerk. Tódor E. – Tankó E. – Dégi Zs. 43–54. Kolozsvár: Scientia.
- Blommaert, Jan. 2008. Grassroots Literacy. *Writing, Identity and Voice in Central Africa*. DOI:10.4324/9780203895481
- Blommaert, Jan. 2012. *Chronicles of complexity: Ethnography, superdiversity and linguistic landscapes*. Tilburg: Tilburg University.
- Borbély Alexandra. *Milyen lehet egyvalamilyennek lenni: TedX előadás*. Elhangzott 2018. nov. 30-án. <https://www.youtube.com/watch?v=Wo3HP1jwuIU> (2023. jan. 3.)

- Borbély Anna szerk. 2020. *Nemzetiségi nyelvi tájkép Magyarországon*. Budapest: Nyelvtudományi Intézet. http://www.nytud.hu/publ/nemzetisegi_nyelvi_tajkep/nemzetisegi_nyelvi_tajkep.pdf (2022. dec. 20.)
- Cenoz, Jasone – Gorter, Durk. 2006. Linguistic landscape and minority languages. In Cenoz, J. and Gorter, D. *Linguistic landscape and minority languages*. DOI:10.1080/14790710608668386 Clevedon: Multilingual Matters.
- Corbeil, Jan-Claude. 1980. *L'aménagement linguistique du Québec*. Montreal: Guérin.
- D'Agostino, Mari. 1996. Spazio, Città, Lingue. Ragionando su Palermo. *RID Lingue dialetti società* (20): 35–87. DOI: 10.1080/23247797.2021.2014029
- Ehala, Martin. 2010. Refining the notion of ethnolinguistic vitality. *International Journal of Multilingualism* 7 (4): 363–378.
- Gorter, Durk. 2006. Further Possibilities for Linguistic Landscape Research. In D. Gorter szerk. *Linguistic Landscape (A New Approach to Multilingualism)* 83. Clevedon: Multilingual Matters.
- Gorter, Durk. 2017. A nyelvi tájkép tanulmányozása: Bevezetés a tudományterületbe. *Regio* (3): 31–49.
- Gorter, Durk. 2019. Methods and Techniques for Linguistic Landscape Research: About Definitions, Core Issues and Technological Innovations. Pütz, Martin – Neele, Mundt. *Expanding the linguistic landscape*. 41–42. Bristol: Multilingual Matters.
- Gorter, Durk – Aiestaran, Jokin – Cenoz, Jasone. 2012. *The revitalization of Basque and the linguistic landscape of Donostia-San Sebastián*. DOI:10.1057/9780230360235_9
- Gorter, Durk – Cenoz, Jasone – Van der Worp, Karin. 2021. The linguistic landscape as a resource for language learning and raising language awareness. *Journal of Spanish Language Teaching* 8 (2): 161–181.
- Heller, Monica. 2003. Globalization, the new economy and the commodification of language. *Journal of Sociolinguistics* 7 (4): 473–492.
- Hult, Francis M. 2014. *Drive-thru linguistic landscaping: Constructing a linguistically dominant place in a bilingual space*. DOI: 10.1177/1367006913484206 *International Journal of Multilingualism*, 2006, 3.
- Katona H. T. 2016. *Nyelvi attitűd és jogismeret erdélyi magyar közösségekben: Szociolingvisztikai vizsgálat*. Sepsiszentgyörgy: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- Laihonen, P. 2012. Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 14 (3): 27–49.
- Landry, Rodrigue – Bourhis, Richard Y. 1997. *Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality*: 25. <https://doi.org/10.1177/0261927X970161002>
- Lanstyák István. 2009. Nyelvi ideológiák és filozófiák. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 11 (1): 27–44.
- Lengyel Zsolt. 2004. Az írott nyelv mint az elsajátítás tárgya. *Magyar Nyelvőr* (128): 94–103.

- Lulić Emil. 2013. *Újvidék sétálóutcájának nyelvi tájképe: Változó világ – változó közösségek a Kárpát-medencében*. 180–186. Budapest: Balassi.
- Reh, Mechthild. 2004. *Multilingual writing: A reader-oriented typology – with examples from Lira Municipality (Uganda)*. DOI: 10.1515/ijsl.2004.2004.170.1
- Rosenbaum, Y. – Nadel, E. – Cooper, R. L. – Fishman, J. 1977. English on Keren Kayemet Street. In Fishman, J. A. – Cooper R. L. – Conrad, A. W. *The Spread of English*. Rowley: Newbury House.
- Sassen, Saskia. 2005. The Global City: Introducing a Concept. *Brown Journal of World Affairs* 12 (2): 27–43.
- Spolsky, Bernard – Cooper, Robert L. 1991. *The Languages of Jerusalem*. 81–84. Oxford: Clarendon Press.
- Szabó Tamás Péter. 2017. Keresztény iskolai nyelvi tájkép. *Regio* 25 (3): 83–112.
- Szabó Tamás Péter – Troyer, Rob. 2017. Inclusive ethnographies: Beyond the binaries of observer and observed in linguistic landscape studies. *Linguistic Landscape* 3 (3): 306–326.
- Tódor Erika – Tankó Enikő – Dégi Zsuzsanna szerk. 2018. *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség*. Kolozsvár: Scientia.
- Trumper-Hecht, Nira. 2009. Constructing national identity in mixed cities in Israel: Arabic on signs in the public space of upper Nazareth. In Shohamy, E. – Gorter, D. *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery*. 238–252. London: Routledge.
- Tulp, Stella. 1978. Reklame en tweetaligheid: Een onderzoek naar de geografischeverspreiding van franstalige en nederlandstalige affiches in Brussel. *Taal en Sociale Integratie* (1): 261–288.
- Verdoodt, Albert. 1973. *La protection des droits de l'homme dans les États plurilingues*. F. Paris: Nathan.
- Vertovec, Steven. 2007. Super-diversity and its Implications. *Ethnic and Racial Studies* 30 (6): 1024–1054.

LINGUISTIC LANDSCAPE IN SENTA

Sociolinguistic and language policy observations on the linguistic landscape of a small town in Vojvodina

A key element of cultural familiarization is the language and the environment which we live in. In addition to verbal language, signs and posters placed in the physical space that surrounds us, also bear useful information about the relative roles of the languages in use, and the attitudes of the community towards them. Linguistic landscape research has become increasingly popular in the last two decades among linguists, as it helps in achieving a more accurate outlook on the observed speech community's language use, as well as on the relationship between language and reality. This study focuses on the small town of Senta, located in Vojvodina, Serbia.

It serves as an exemplary base for linguistic landscape study, as this region is known for its vast cultural and ethnic diversity. Documentation took place in October 2021, resulting in approximately one thousand photos taken and catalogued. This paper analyzes the relationship between Serbian as the language of the majority, and Hungarian as a minority language, comparing the use, prestige, and ethnolinguistic vitality of both languages.

Keywords: linguistic landscape, ethnolinguistic vitality, language law, minority, Senta

VIDLJIVI JEZIK U SENTI

Sociolingvistički i jezičko-politički pogled na jezički pejzaž jednog vojvođanskog gradića

Jedan od najznačajnijih sredstava procesa saznavanja je jezik, a sredina je prostor u kojem živimo. Pored zvučnog jezika, natpisi i table smeštene u prostoru – pogotovo u višejezičkoj sredini – pružaju mnoštvo informacija o jezičkom ponašanju i jezičkom stavu pripadnika pojedinih zajednica. Istraživanja vezana za jezički pejzaž su u poslednje dve decenije postala najpopularnija oblast u okviru lingvistike, jer ukazuju na stav žitelja jezičke zajednice prema jeziku i pomažu kod mapiranja sistema odnosa između jezika i stvarnosti. Rad predstavlja jezički pejzaž jednog vojvođanskog gradića, Sente, koja je zbog jezičke i etničke šarolikosti veoma zahvalna sredina za takvo istraživanje. Prikupljanje građe za analizu sprovedeno je u oktobru 2021. godine i tom prilikom je nastalo oko hiljadu fotografija na terenu, koje su zatim kategorisane. Fokus analize stavljen je na sistem odnosa između – na državnom nivou većinskog srpskog, a na lokalnom nivou većinskog mađarskog jezika, kao i na funkcionalni i prestižni odnos ta dva jezika, te se pokušavaju izvesti zaključci vezani za etnolingvističku vitalnost.

Ključne reči: jezički pejzaž, jezička politika, manjine, jezička prava, Senta